Riigikontrolli audit

Riigi tegevus tuuleenergia edendamisel

Kas riigi tegevus aitab kaasa tuuleparkide kiiremale rajamisele?

Silver Jakobson
auditijuht

Riigikogu majanduskomisjon

06.02.2024

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

Auditi fookuses:

Riigi tegevused taastuvelektri eesmärgi täitmiseks ja tegevuste tõhusus ja mõju tuuleparkide rajamisele kaasa aitamisel.

Auditiaruanne oli elektrisüsteemi valikutele keskendunud Riigikontrolli 2023. aastaülevaate koostamise üheks allikaks.

Riigikontrolli 2023. aastaülevaade tõi välja, et taastuvenergiaga seoses on olemas küll eesmärk, kuid puudub konkreetne tegevuskava.

Pikaajalist kokkulepet on eelkõige vaja: (a) juhitavate tootmisvõimsuste, (b) tuuleparkide ehitamise kiirendamise ning (c) riigisiseste elektrivõrkude ja (d) välisühenduste rajamise kohta.

Lisaks on otsustamata küsimus, kuidas sobitub Eesti energiaportfelli tuumaelekter.

Taastuvelektri peamine eesmärk:

Aastaks 2030 moodustab taastuvelektrienergia vähemalt 100% Eesti elektrienergia lõpptarbimisest ehk aastal 2030 toodetakse vähemalt sama palju taastuvelektrit, kui aasta jooksul elektrit kokku tarbitakse.

Teadmiseks

- 2022. aastal tarbiti Eestis 8,2 TWh elektrit.
- 2022. aastal toodeti Eestis 7,6 TWh elektrit, sh ca 2,6 TWh taastuvelektrit.
- 2023. aastal toodeti taastuvelektrit samuti 2,6 TWh.

Elektri tootmiseks kasutatud energiaallikate osatähtsus (2023)

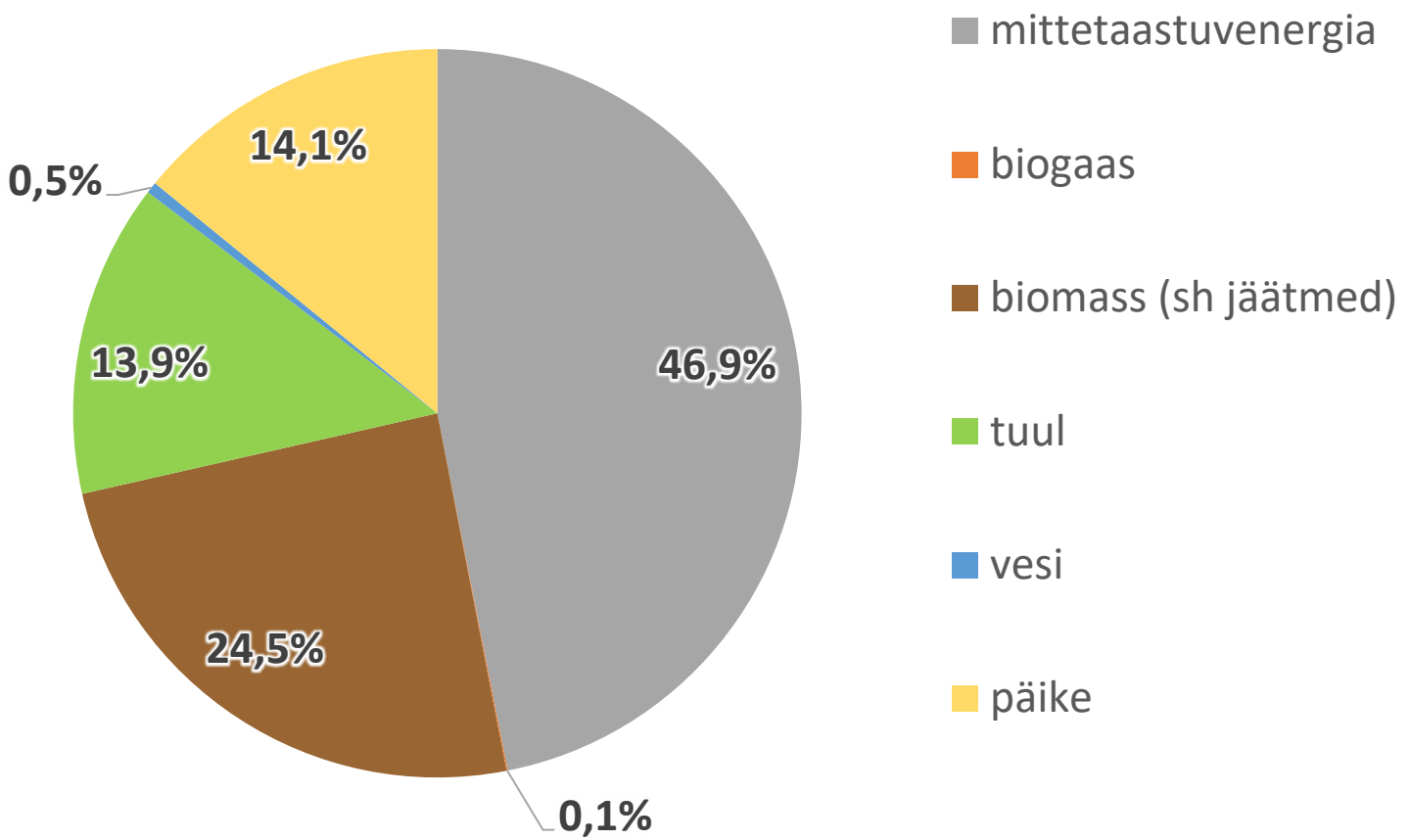

Allikas: Riigikontroll Elering ASi andmetele tuginedes

Tuule- ja päikeseenergia toodang aastatel 2016–2023

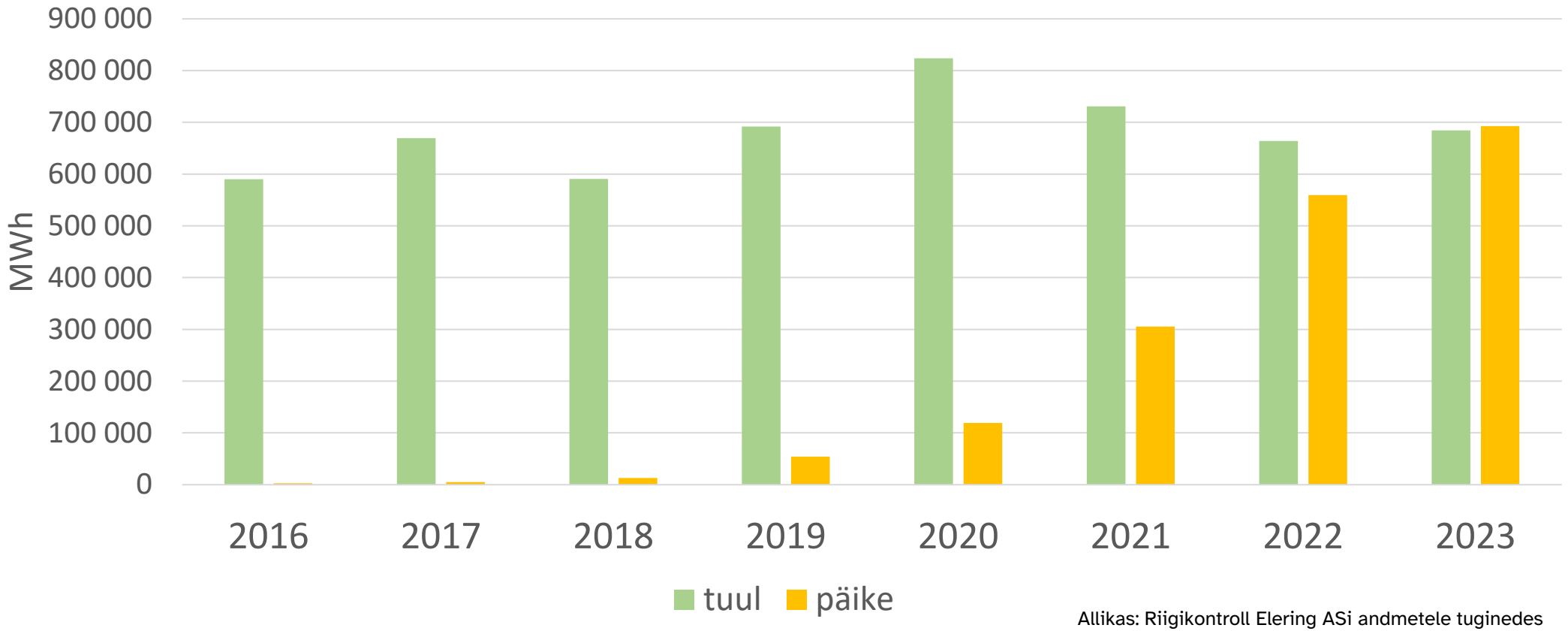

Allikas: Riigikontroll Elering ASi andmetele tuginedes

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

Auditi tulemused

Positiivsena saab välja tuua, et lähiaastatel kaovad tuuleparkide kõrguspiirangud suurel osal Eesti vabariigi territooriumist

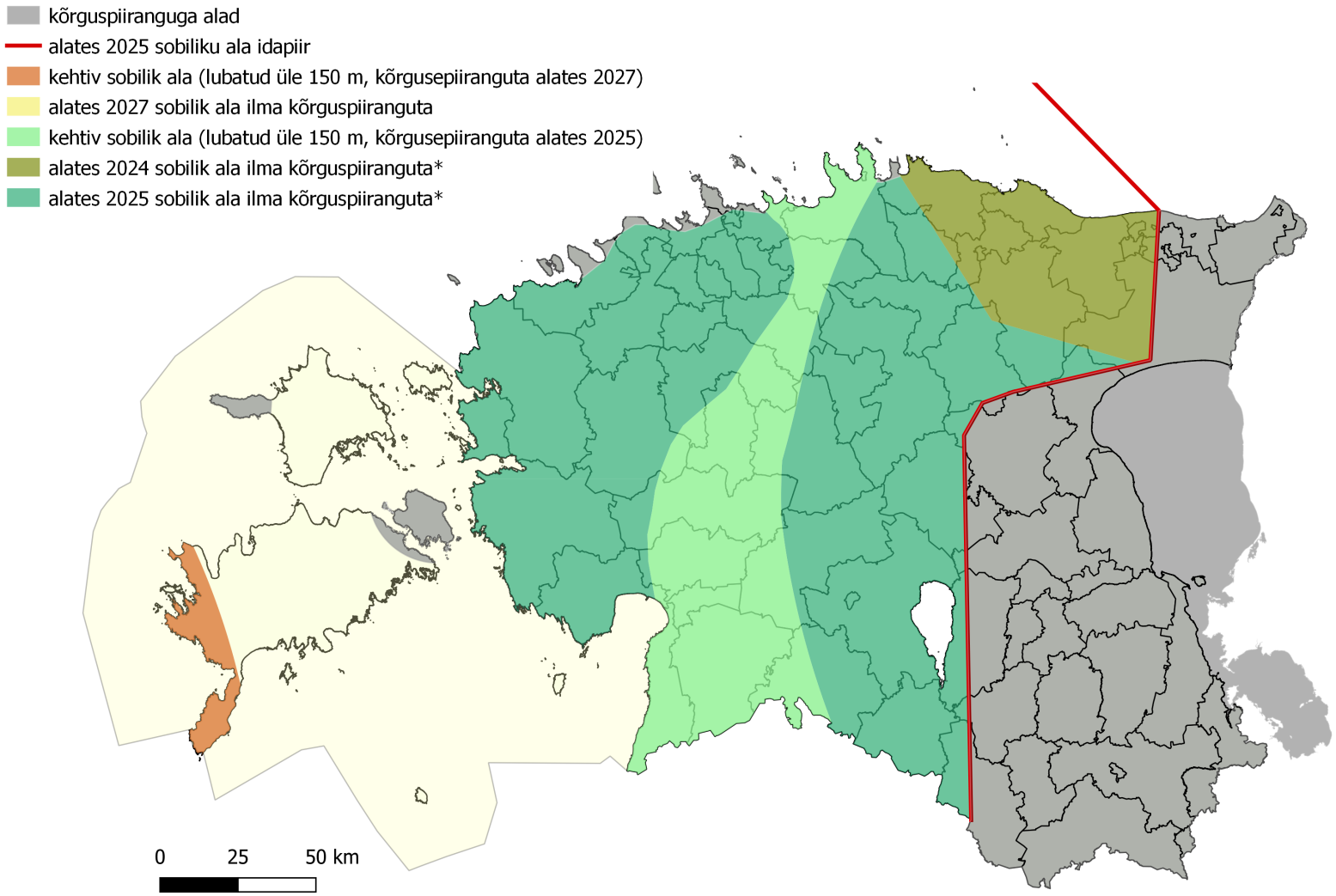

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

Allikas: Riigikontroll tuginedes Kaitseministeeriumi ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi andmetele

Samas tuleb maismaatuuleparkide rajamisel endiselt arvestada oluliste piirangutega, piirangutest vabasid alasid on Eestis väga vähe

Maismaatuuleparkide piirangute ulatus*

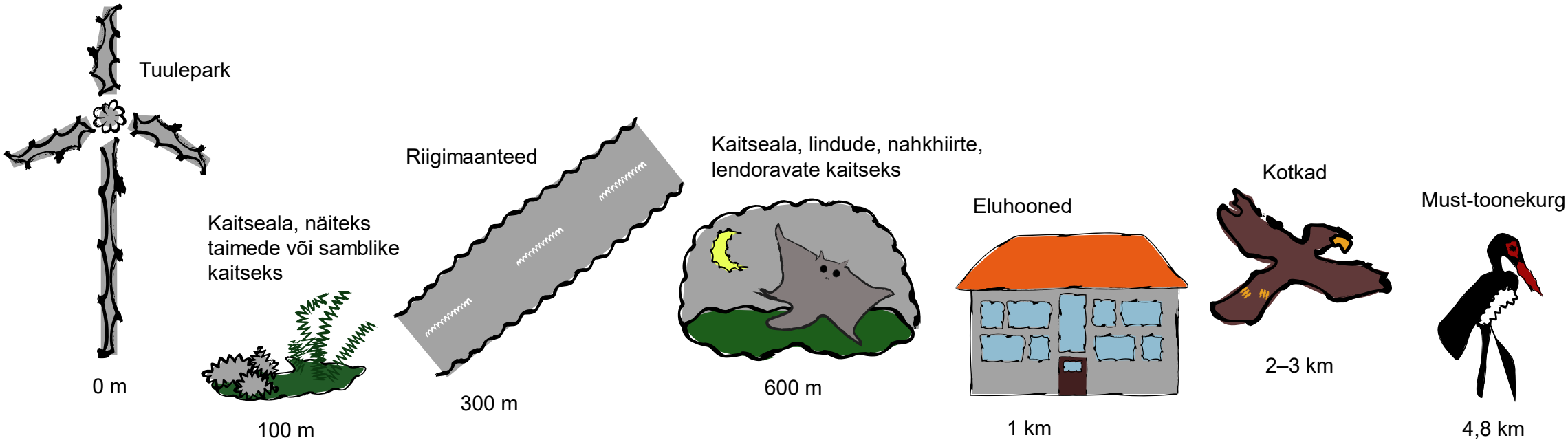

* Kaitsealustele lindudele võivad lisanduda täiendavad piirangud, mis on seotud toitumisaladega.

Allikas: Riigikontroll Keskkonnaameti, Keskkonnaagentuuri ja Eesti Ornitoloogiaühingu andmetel

2023. aasta märtsis jõustusid planeerimisseaduse muudatused: KOV eriplaneeringu koostamise aeg peaks tulevikus lühenema umbes kahe aasta võrra

Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu menetlusetapid

Allikas: Riigikontroll

Paraku on muudatustel tagasihoidlik mõju 2030. aastaks seatud eesmärgi täitmisele, endiselt on puudusteks:

- KOV eriplaneeringu kiirendamine ei ole võimalik varem alanud planeeringumenetluste puhul
- Keskkonnamõju hindamise kiirendamise tegevused on piiratud mõjuga
- Tuuleparkide aktsepteeritavate ja oluliste mõjude kokkuleppe puudumine.
- Keskkonnaandmete puudulikkus

MKMi (Kliimaministeeriumi) seisukohad, kuidas tuuleenergia arendamist toetada ja taastuvelektri eesmärgid saavutada, on olnud vastuolulised, sh:

Käimasolevate maismaatuuleparkide arenduste realiseerumise tõenäosus väike, et saavutada TE-100 eesmärki, alustati riigimaadel arendusalade otsimist

VERSUS

Mereparkide toetamine ei ole vajalik, sest algatatud tuuleparkide arendused maismaal tagavad TE-100 saavutamise

ELi toetusraha (REPowerEU) kavandatakse vajalike tegevuste kõrval ka sellistele tegevustele, mis ei ole taastuvenergia edendamise jaoks hädavajalikud:

- Seadmete ostmine (seos taastuvenergia kiirendamisega kaudne)
- Kavandatakse luua töökohti näiteks maatoimingute tegemiseks, kuid kuni ei ole KOV eriplaneeringuid, ei saa maatoiminguid ellu viia. Samas lõpeb EL toetusraha kasutamise võimalus 2026. aastal, kuid selleks ajaks ei jõuta planeeringuid vastu võtta.

Riigikontrolli soovitused

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

Soovitus kliimaministrile ja Keskkonnaameti peadirektorile:

- leppida kokku koostöös keskkonnamõju hindajate, tuuleparkide arendajate, keskkonnakaitse ühenduste jt osapooltega, mida peetakse tuuleparkide tegevuse aktsepteeritavateks mõjudeks kaitstavatele liikidele. Samuti leppida kokku, kuidas leevendada, sh kompenseerida tuuleparkidest tekkivaid mõjusid.

Soovitused kliimaministrile:

- töötada välja tuuleparkide keskkonnamõju strateegilise hindamise näidisprogramm;
- esitada elektri põhi- ja jaotusvõrguettevõtetele suunised võrgu arendamise põhimõtete kohta, sh TE100-eesmärgi saavutamiseks vajalikud tegevused;
- kasutada REPowerEU toetusmeetme raha vaid nendeks tegevusteks, mille puhul on selge seos 2030. aastaks seatud eesmärkide saavutamisega.

Soovitus regionaalministrile:

koostöös osapooltega lahendada planeeringu ja keskkonnamõju hindamise menetlustes esinevad praktilised küsimused, mis tekitavad segadust ja ajakulu omavalitsustele ning aeglustavad menetlusi.